

Vecsei Miklós:
Sziszifusz boldogsága

„Mindenki tudja, hogy bizonyos dolgokat nem lehet megvalósítani, mígnem jön valaki, aki erről nem tud, és megvalósítja”

(Albert Einstein)

Gyakran érzem azt, hogy beletörődünk, bizonyos dolgokon úgysem lehet változtatni, ez már így marad. Amikor hangosan elhangzik egy ilyen kijelentés, megszokásból tiltakozunk, de valahol a lelkünk mélyén mi is úgy gondoljuk. Majd egyszer csak felbukkan egy fiatalember a településen, dolgozni kezd, és megoldja azokat a kérdéseket, amit éveken át tehetetlenül nézünk, és jobb híján konferenciákat szervezünk róluk. Egyszerűen azért, mert szereti az ügyet, mert hisznek neki az emberek...

Én hatgyermekes apuka vagyok. Amikor elviszem orvoshoz a gyerekemet, és az orvos egy perc alatt kitalálja a becenevét, és a suliról beszélget vele, akkor megnyugszom, és elhiszem, hogy meg fogja gyógyítani. Pedig fogalmam sincs arról, hogy tényleg tud-e gyógyítani.

Ezt kellene szem előtt tartani, amikor például stratégiát alkotunk. Olyan stratégiákat gyártunk, amiből nem látunk el az emberig. Egy sor dologban tévedünk, ráadásul hagyjuk, hogy hülyét csináljanak belőlünk, amikor olyan pályázatokat írnak ki, hogy az első pillanatban látszik, teljesíthetetlen az indikátor rendszere. Persze el tudok majd számolni az eredményekkel, mert ha nem teszem, akkor vissza kell fizetni a támogatást. Ebből fakadóan az összes pályázat sikeres, sorra érjük el a kitűzött célokat, a tévedés kizárva. És közben úgy csinálunk, mintha komolyan vennénk.

Ez nagyon nagy baj.

Pontosan tudjuk, hogy a nyomor úgy gyógyul, mint az alkoholizmus vagy a pszichiátriai betegségek. Kis javulás után visszaesik, azután továbblép, és megint vissza. Nincs olyan, hogy valaki előre megmondja, hol tart a gyógyulás fél év után, tíz hónappal később, vagy két év múlva.

A nyomor felszámolásának nincs módszertana. Csak szemlélete lehet, ahogy az ember közelít és diagnosztizál.

A szegénységet és a nyomort nagyon mereven szétválasztjuk. A szegénység számunkra az a valóság, ahol nagyon sok minden hiányzik, de él a közösség, vannak közös célok. Az embereknek vannak terveik. Lehet, hogy nincs nyugdíj, nincs rendszeres jövedelem, de minden nagy tudja, hogy „a kertben a málnából hogy lesz cipő, a tojásból hogyan lesz tüzelő”, és abban biztos lehet, hogy ha kórházba kerül, a szomszéd ingyen fogja megetetni az állatait. És amikor két tojást kölcsönkérek, akkor nem kell négyet visszavinni. Ez a szegénység.

A szegénységnek kultúrája van. Ez a keresztény szemléletben egy pozitív fogalom volt. Ezt Jézus ajánlja, hogy jól láss, hogy boldog lehess. Azt gondolom, ezt valahogy elvesztettük.

Ma mélyszegénységnek hívjuk azt, amit szerintem nyomornak kéne hívni, mert teljesen más fogalom. A nyomor az, amit deprivációnak kellene fordítani. Ez nem más, mint a totális megfosztottság. Amikor a hiány már olyan mértékeket ölt, hogy elfogy a holnap. Tulajdonképpen már a ma sem létezik, csak a pillanat és a perc. Ezeket a mostani percben élő embereken próbáljuk számon kérni az elvárásainkat.

Van egy sajátos szempontunk arra, ha meg akarjuk állapítani egy településről, hogy van-e az ott élőknek jövőképe. Meg kell nézni a háztetőket! Azt mindenki tudja, hogy ha egy háztető nem jó, akkor ázni kezdenek a falak, és a ház előbb-utóbb összeomlik. A nyomorban élő közösségek házairól hiányoznak a cserepek, télen is lyukas marad a tető. A kívülről érkező látja ezt. Idegesítő a látvány, mindaddig, amíg nem járunk folyamatosan közöttük, és nem látjuk azt a végtelen kiszolgáltatottságot, amiben élnek. És akkor ha elviszünk néhány politikust, akkor jönnek azok a komoly tanácsok, hogy „meg kell nekik mondani, tegyék vissza a cserepet”. Az, hogy nincs cserép, nem is érdekes. Mert ha lenne, akkor se tenné vissza. Nem a lyukas tető az ő legnagyobb baja, nem ez a gondja.

Ki érti ezt meg? Ki fogja ezt megmondani a döntéshozóknak? Egyáltalán, ki fogja észrevenni? Hiszen mi is alig vagyunk ott.

Amikor az oktatási törvényről beszélgetünk, kinek jut eszébe, milyen szobából indulnak iskolába ezek a gyerekek. Fűtött otthon, reggeli és forró fürdő? Vagy mínusz két fok, víz a vödörben, indulás éhgyomorral az iskolába. Ahol törvénytörően szegregálják. Tulajdonképpen mindegy is, milyen ruhában megy, mit visz magával, mert bűdös lesz. Aki oktatással foglalkozik, pontosan tudja, hogy a gyerek nem szegregál sem szín szerint, sem származás szerint. Viszont a szag irritálja. Ismerjük a nyomor szagát. Orrfacsaró bűz, amit elutasít mindenki, aki normális környezetből jön. Nem azért mert haragszik, hanem mert rossz. Minden egészséges gyerek elutasítja.

Egyszer akartunk csinálni egy óvodát. Megvettünk egy TSZ-irodát, és az egyik ablakon nem ment be elég fény, ezért nem kaptunk működési engedélyt. Aztán kivittük a nyomortelepre az ÁNTSZ vezetőjét, hogy itt élnek azok a gyerekek, akik most nincs óvodájuk. Bocsánatot kért és megkaptuk az engedélyt. Mert a gyerekeket nem látta, de hogy hány luxnak kell az óvoda termeiben lenni, az előtte volt egy papírlapon. Ennyire vagyunk távol.

Mintha nem lennének teljesen normálisak. Kiszámolta valaki azt, hogy amikor a kötelező óvodáztatásról beszélünk, hány óvoda építésére van pénzünk? Komolyan vesszük, bólogatunk, sejtjük, de jobb ha nem számolunk utána, mert olyan kínos lesz az, ha kijön az eredmény.

A nyomor nem helyhez kötött. A 11-es busz végállomásától néhány száz méterre éppúgy találkozhatunk vele, mint 170 km-re Budapeستől. És van úgy, hogy az otthon sokkal nyomorúságosabb képet fest, mint mondjuk a Nyugati téri aluljáró. Én a legtöbbször hajléktalan-üggyel foglalkozom. Az Alkotmányba bekerül a hajléktalanügy, mert ez ilyen központi kérdés lett, és ennek az oka kb. 100 borzasztóan beteg ember, akikkel Budapest utcáin nem tudunk mit csinálni, és ez rettenetesen irritálja a politikát, a járókelőket. Ez üggyé vált.

De nemcsak az aluljáró közterület. Aki egy ártéren épült viskóban lakik, az is közterületen él. Ugyanígy az erdei kunyhóban is, és még sorolhatnám. Ez több tízezer ember. Aki jelen pillanatban, teljesen engedély nélkül, valahol, valamiféle barakkban, kuckóban, önkormányzati vagy állami területen megtelepedett, akár évtizedekkel ezelőtt. Ott megtűrik őket. Adott esetben még akár szeretik is őket. Főleg a gyerekeiket. De ha a közterületről kitalálják őket, és még bejönnek a nemzeti konzultációk is, amikor megkérdezik majd tőlünk, akarjuk-e, hogy hajléktalan emberek éljenek az utcánkban. Ezt szerintem senki nem gondolja végig, hogy hová vezet. A hajléktalanokkal nem tudnak mit csinálni. Akinek nincs semmije, attól nem lehet semmit elvenni. Ezt mindenki tudja, aki dolgozik velük. Iszonyú szigorú diagnózisok alapján, nagy-nagy szeretettel kellene ezeket a szerencsétlen, pszichiátriai beteg, alkoholbeteg, drogbeteg, ilyen-olyan devianciákkal küzdő embereket gyógyítani. Sokszor nulla sikerrel. És minden nap elhinni nekik, hogy tovább tudnak lépni.

Azok az emberek, akik az aluljáróban fekszenek Budapest központjában, elképesztő intézményrendszert kapnak. Ezeket az embereket látogatja utcai szociális munkás, 200 méterre van tőlük ingyenykonyha, ruhaosztás, jogi tanács, fürdés, mosás. Ingyenes orvosi rendelő 24 órában. Egy budapesti aluljáróban élő hajléktalannak százszor jobb esélye van a túlélésre mint annak a gyereknek, aki egy faluszéli fűtetlen házban lakik.

Sajóközán, a falu főterén 70 millióból épült szökőkút. 100 méterre található a Petőfi-telep. Közterület, ártér, egyetlen egy ház se épülhetett engedéllyel. Egy ilyen cigányteleppel élő falu hetven millióért főteret szépít. Még csak azt sem gondolom, hogy ilyen helyzetekben a polgármesterre kell haragudni, mert ha ő pályázhat, meg is pályázza. De mi történne, ha egy családban, ahol éheznek a gyerekek, az apuka motorbiciklit vesz, amikor pénzhez jut? Ugye mindenki azt gondolja, hogy el kell venni az ilyen apától a gyerekeket. Én ugyanezt érzem a közösségeknél is. Ahol éhezés, tetvesség, uzsora van jelen, ott nem szabad szökőkutat építeni. Mintha a józan ész elfogyott volna.

A tetvességgel mindenki találkozott, aki telepen dolgozik, és elfogadja, hogy a tetűt nem lehet kiirtani. Elkezdtek nézegetni, hogy lehetne mégis. Jelzem, nálunk a tetveket a törvény védi. Szabályosan nem lehet kiirtani, annyi jogi akadály van. Pedig nem lenne túl bonyolult, a tetűirtószert kell egészen közel juttatni a tetvekhez. Ehhez meg kell találni azokat az embereket, akik ezt megértik. Hogy oda kell vinni a tetűirtószert és a hajszártót. Ez az ember nagyon gyakran maga az iskolaigazgató, aki látja a tetveket és érti a problémát. Nyolc különböző hatósággal kellett

egyezkednünk, amikor egy papírt szeretnénk volna arról, hogy elkezdhessek kiirtani a tetveket az egyik kistérségben. És azután kiirtottuk. Persze újra és újra kell, ez ilyen sziszifuszi munka.

Camus az mondja, hogy „az emberi élet ott kezdődik, ahol rájövünk, hogy Sziszifusz boldog ember”. Képzeld el azt a helyzetet, amikor egy 20 éve védőnőként dolgozó ember, annak örül, hogy kap egy liter tetűirtószert, hozzá fésűt és hajszárítót. Fegyver nélkül a katona is meghal, eszköz nélkül a legjobb ügy is elvész. A kistérségi szintű tetűirtás egyéves programja – aminek eredményeképpen a gyerekeken kimutatható tetvesség százalékos aránya a budai kerületek értéke alá csökkent – nem érte el az egymillió forintot. És ebben benne volt nyolcvan ágynak az ára, amit a legfertőzöttebb családoknál újra cseréltünk ágyneművel együtt, és ha kellett festéket is adtunk egy tisztasági meszeléshez. A következő berögzült gondolatunk, hogy a családok ellenállnak. Hát lehet úgy is csinálni, hogy ellenálljanak. Meg úgy is, hogy örüljenek neki.

Ez Sziszifusz. Elindul, visszacsúszik, újraindul, visszacsúszik, újraindul. Egy idő után képződnek olyan eredmények is, amelyek megmaradnak. Ahol mondjuk 10 éve jelen vagyunk egy telep életében, ott mondjuk egyszerre csak valaki elvégez egy főiskolát, és az már egy maradandó eredmény. Van, ami eltűnhet, van, ami nem.

A 2020-as stratégia célkitűzése, hogy 1.700.000 deprivált emberből 1.400.000-et csináljunk 2020-ra. Ez háromszázezer ember felemelkedését jelenti. Nekem nem tetszik. A lenne a kívánatos cél, hogy 1 millió 400 ezer deprivált személy legyen Magyarországon 2020-ra? Ez lesz a csúcs? Ezért kell megfeszülni? Szerintem más célokat kellene magunk elé tűzni. Mondjunk azt, hogy 2020-ra valami megszűnik. Mondjuk az éhezés. A tetű.

De kitűzhetjük azt is, hogy ne legyenek rosszul látó gyerekek. Lássá mindenki élesen a táblát! A nyomorban 10 gyerekből kettő nem látja a táblát. A Pisa-felmérés 20 %-os funkcionális analfabetizmust mutat Magyarországon. Ez ugyanaz az adat. Egyébként ezek a gyerekek tényleg nem látják a táblát, pedig csak egy megfelelő szemüvegre volna szükségük.

A mi orvosaink rendszeresen járják a telepeket. Fiatal budapesti orvosok, hétvégeken járják a telepeket, vizsgálják és gyógyítanak. Nemcsak szűrnék, gyógyítanak is. A program során eddig 2500 szemüveget csináltunk. Tízezer forintba kerül egy darab, plusz áfa. Boldogan hordják a gyerekek. Mert úgy adjuk oda, hogy mától ezt kell viselned. A titok abban áll, hogy előtte odavisznek negyvenféle üres keretet, hogy ő válasszon, milyen szeretne. Ezek piciny dolgok. Mégis, megmozdul az egész környék, eljönnek a szülők, egymásnak mutogatják, ki milyen szemüveget szeretne.

A kutatásainkat mobil játszótérrel csináljuk. A közös játékkal sikerül feloldani az embereket, hogy el merjék mondani, mi a valóság. Biztos másképp is lehet. Én azt gondolom, hogy ha eszközöket adnánk azoknak az embereknek a kezébe, akik még elhiszik, hogy lehet változtatni, akkor sok minden másképp lenne.

Valami olyasmiben tudok csak gondolkodni, ami nem pályázati rendszerben működik. Hanem mondjuk diagnózisra épülő fejlesztés. Ezen a területen a mérésnek csak akkor van értelme, ha másnap elindul a mérésből fakadó cselekvés. Azt gondolom, hogy tízedszer megkutatni egy szegény települést, és rájönni, hogy ott éheznek a gyerek, bűn.

Rosszul segíteni bűn.